

Οικονομική ανάλυση των χωρών σε μετάβαση

ΒΑΛΚΑΝΙΑ

Οικονομικό περιβάλλον - Τραπεζικό σύστημα

Του Δρος **ΗΛ. ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ**

A. Οικονομικό Περιβάλλον

Οι Βαλκανικές χώρες έχουν περάσει πλέον από την περίοδο (1989-1993) των προβλημάτων, που δημιούργησαν τους πρώτους τριγμούς της μετάβασης από την κεντρικά προγραμματισμένη και πλήρως κρατικοποιημένη οικονομία στην οικονομία της αγοράς. Μετά το 1994 οι χώρες αυτές κάνουν κάθε προσπάθεια να έχουν θετικούς αναπτυξιακούς ρυθμούς και να βελτιώσουν τις προοπτικές των μακροοικονομικών τους δεικτών.

Στόχος όλων αυτών των χωρών είναι η μελλοντική ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Με αυτό τον ορίζοντα προετοιμάζονται με την κατάλληλη προσαρμογή, τόσο του παραγωγικού δυναμικού τους, όσο και των δημοσίων οικονομικών και νομισματοπιστωτικών μεγεθών.

Ο σαφής αυτός προσανατολισμός διευκολύνει την προώθηση της ενσωμάτωσης του υπό αναμόρφωση τραπεζικού συστήματος της Βαλκανικής σ' αυτό της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι τραπεζικές μεταρρυθμίσεις γίνονται με βάση τα πρότυπα, που εφαρμόζονται στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τις Κοινοτικές Οδηγίες, ώστε μελλοντικά να είναι προετοιμασμένες οι Βαλκανικές τράπεζες να ενταχθούν χωρίς προβλήματα στην Ύνιαία Πιστωτική Αγορά.

Οι τράπεζες στις βαλκανικές χώρες λειτουργούν μέσα σε ένα δύσκολο οικονομικό περιβάλλον, που αναστέλλει μεσοπρόθεσμα την ομαλή επέκταση και αναβάθμιση των τραπεζικών εργασιών. Ο σταθερός προσανατολισμός στην ελεύθερη αγορά και σ' ένα ανεξάρτητο και σύγχρονο νομισματοπιστωτικό σύστημα δημιουργεί σταθερές βάσεις για την ομαλή μετάβαση.

Οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις, που προωθούνται στις βαλκανικές χώρες, είναι πολλές. Τα κύρια χαρακτηριστικά τους είναι:

Ο σταθερός προσανατολισμός για τη μετάβαση της οικονομίας στο σύστημα της ελεύθερης αγοράς και την ενίσχυση του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας με παράλληλη μείωση του κρατικού τομέα σε όλους τους κλάδους της οικονομίας με έμφαση στον τραπεζικό, παρά τους αρχικούς δισταγμούς και καθυστερήσεις. Την μεταβατική αυτή περίοδο ο ιδιωτικός τομέας, παρά τα όποια προβλήματα αντιμετωπίζει δείχνει μεγάλη προσαρμοστικότητα στην νέα πραγματικότητα και συμβάλλει αποφασιστικά στην αύ-

ξηση του ακαθάριστου εγχωρίου προϊόντος και στην απορρόφηση μέρους της ανεργίας, που έχει δημιουργήσει η αποδιάρθρωση του κρατικού τομέα και η κάθετη πτώση της παραγωγής της κρατικοδίαιτης Βιομηχανίας. Το μεγαλύτερο μέρος του εθνικού εισοδήματος¹ των Βαλκανικών χωρών παράγεται από την δραστηριότητα των ιδιωτικών επιχειρήσεων.

Η μεταβίβαση της αγροτικής γης σε ιδιώτες. Η αγροτική οικονομία θα αποτελεί για αρκετά μεγάλο διάστημα τον μοχλό ανάπτυξης της εθνικής οικονομίας και συγκράτησης της απασχόλησης στην ύπαιθρο. Η παροχή εξειδικευμένης αγροτικής πίστης θα παίζει για αρκετά ακόμη χρόνια βασικό ρόλο στην στήριξη των οικονομικών μεταρρυθμίσεων.

Οι νόμοι της αγοράς έχουν αποκατασταθεί έστω και ατελώς ακόμα, στο εσωτερικό των χωρών, που μετασχηματίζονται συνεχώς. Το ιδιωτικό εμπόριο διευρύνεται και λειτουργεί όλο και περισσότερο με βάση τον νόμο της προσφοράς και της ζήτησης.

Οι αλλαγές στις δομές της οικονομίας επιτρέπουν στις τράπεζες να κατανέμουν τις διαθέσιμες πιστώσεις με καθαρά ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια. Ο υψηλός πληθωρισμός σε ωρισμένες χώρες και η εν γένει αστάθεια δεν επιτρέπουν ακόμη την διεύρυνση της καταναλωτικής πίστης, που ενισχύει την ζήτηση και αυξάνει τον τζίρο των επιχειρήσεων.

Ο εκσυγχρονισμός των βαλκανικών αγορών, με την κατάργηση των μονοπωλίων στο εμπόριο και τη σταδιακή έως πλήρη άρση των περιορισμών στις εισαγωγές και εξαγωγές είναι βασική προϋπόθεση στην περίοδο της μετάβασης. Ένα σημαντικό πρόβλημα στην προσπάθεια αυτή είναι το υψηλό εξωτερικό χρέος, που αντιμετωπίζουν ωρισμένες χώρες της Βαλκανικής.

Οι μεταρρυθμίσεις και οι δομικές αλλαγές στην οικονομία και στις τράπεζες συντελούνται με συνεργασία των χωρών σε μετάβαση και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (I.M.F.), της Παγκόσμιας Τράπεζας (World Bank) και συμμετοχή και άλλων εξειδικευμένων πιστωτικών οργανισμών, όπως η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (European Bank Investment), και η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (European Bank for Reconstruction and Development).

Η εκταμίευση βοήθειας προς τις χώρες αυτές υποχρεώνει τις Κυβερνήσεις και τις Κεντρικές Τράπεζες να ακολουθούν την συμφωνηθείσα με τους αναφερόμενους διεθνείς οργανισμούς οικονομική και νομισματοπιστωτική πολιτική, που αποβλέπει στην οικονομική εξυγίανση και ανασυγκρότηση των χωρών αυτών.

Η εσωτερική αγορά των χωρών αυτών έχει μεγάλες προοπτικές ανάπτυξης λόγω του γεγονότος, ότι η κατανάλωση κινείται ακόμη σε χαμηλά επίπεδα σε σύγκριση με τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σύντομα προβλέπεται, ότι θα υπερκεραστούν τα προβλή-

1. Το επίπεδο του εθνικού προϊόντος ή του εθνικού εισοδήματος χρησιμοποιείται ως δείκτης του επιπέδου οικονομικής ανάπτυξης και ευημερίας, ο δε ρυθμός αύξησής του ως μέτρο για την αξιολόγηση της επίδοσης μίας οικονομίας. Με βάση τα μεγέθη αυτά γίνονται συγκρίσεις που αναφέρονται στο επίπεδο ή στο ρυθμό ανάπτυξης διάφορων χωρών, ή της ίδιας οικονομίας σε διαφορετικές χρονικές περιόδους. Σε αντίθεση με τις χώρες της ελεύθερης αγοράς οι κεντρικά προγραμματισμένες οικονομίες έδιναν έμφαση στο υλικό προϊόν και σ' αυτές από τις υπηρεσίες, που συμβάλλουν άμεσα στην αύξηση του προϊόντος ή των κεφαλαιουχικών αγαθών. Σήμερα όμως όταν μιλάμε στις χώρες αυτές για εθνικό εισόδημα θα το βλέπουμε με την έννοια, που έχει ο όρος στις χώρες με οικονομικό σύστημα εκείνο της ελεύθερης αγοράς.

2. Βλ. και Κωνστ. ΓΕ. Αθανασόπουλου, Ιω. Βλάσση, Β. Δεληθέου: Το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Β' έκδοση. Αθήνα, 2000, σ. ?? επόμ.

ματα στον τομέα της παραγωγής και οι βαλκανικές χώρες θα αυξήσουν τους ρυθμούς της οικονομίας δημιουργώντας ένα οικονομικό περιβάλλον³ με καλύτερες προοπτικές για την ανάπτυξη του τραπεζικού τους συστήματος.

Όλα αυτά ισχύουν για τις άλλες χώρες της Βαλκανικής, εκτός της Γιουγκοσλαβίας, η οποία παρά το μεγάλο μέγεθος της αγοράς, καθυστέρησε λόγω του πολέμου και των προβλημάτων, που δημιούργησε το διεθνές embargo. Στις βαλκανικές χώρες οι επενδύσεις κινούνται, κυρίως, στον οικονομικό τομέα με όσα συνεπάγεται αυτό για τους συγγενείς κλάδους. Με ικανοποιητικό ρυθμό αυξάνονται και οι επενδύσεις στις μικρομεσαίες ιδιωτικές βιομηχανίες, που δραστηριοποιούνται στον τομέα των τροφίμων.

Το βασικό πρόβλημα των μονάδων αυτών είναι η περιορισμένη πρόσβαση στο τραπεζικό σύστημα και η έλλειψη εξειδικευμένων πιστωτικών Ιδρυμάτων για μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Σοβαρά προβλήματα παρουσιάζουν οι μεγάλες κρατικοδίαιτες βιομηχανίες, που λόγω της διάρθρωσής τους δεν έχουν την δυνατότητα προσαρμογής στο νέο περιβάλλον, εξακολουθώντας να απορροφούν μεγάλα μερίδια των πιστώσεων.

Από τους τομείς της οικονομίας ο πρωτογενής και ο τριτογενής παρουσιάζουν ταχύτερη αύξηση σε αντίθεση με τον μεταποιητικό, που έχει αρκετά προβλήματα: αυτό έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της οριακής⁴ ροπής προς αποταμίευση όσων ασχολούνται με τους δύο πρώτους τομείς.

Οι χώρες της Βαλκανικής ακολουθούν οικονομική πολιτική, που στοχεύει στην οικονομική σταθερότητα κατ' αρχήν και στην ανάπτυξη στη συνέχεια με την συμβουλευτική και οικονομική συμπαράσταση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (I.M.F.). Έτσι,:

Η ασκούμενη δημοσιονομική πολιτική αποβλέπει στην πραγματική μείωση των δημοσίων ελλειμμάτων.

Την μείωση του πληθωρισμού, με συγκράτηση των τιμών των αγαθών και των υπηρεσιών.

Την ιδιωτικοποίηση των κρατικών και υπερχρεωμένων επιχειρήσεων.

Την άσκηση νομισματικής και συναλλαγματικής πολιτικής με στόχο την διαμόρφωση ποσοτήτων με μάρκο και δολάριο σε ωρισμένο επίπεδο. Έτσι, ασκείται πολιτική νομισματικής σταθεροποίησης ή και υπερτίμησης των εθνικών νομισμάτων και αφ' ετέρου για την προσέλκυση κεφαλαίων, που αποκτούν οι οικονομικοί μετανάστες, πολίτες των χωρών της Βαλκανικής. Η συνολική νομισματική πολιτική αποβλέπει στην ελεγχόμενη αύξηση της συνολικής προσφοράς χρήματος σε επιθυμητά επίπεδα για την οικονομία ώστε να μην οδηγούν σε έξαρση των πληθωριστικών φαινομένων.

³ 3. Το μέγεθος του χρηματοδοτικού τομέα μίας χώρας είναι σε σημαντικό βαθμό συνάρτηση του οικονομικού περιβάλλοντος και της οικονομικής ανάπτυξης. Όσο υψηλότερο είναι το κατά κεφαλήν εισόδημα, τόσο αυξημένες είναι οι συναλλαγές σε χρηματικές αξίες (financial transactions) κατά μορφή ακαθάριστου εθνικού προϊόντος.

⁴ 4. Η έννοια της οριακής ροπής προς κατανάλωση συνοδεύεται πάντοτε από μία δίδυμη έννοια, οριακή ροπή προς αποταμίευση (MPS). Η έννοια αυτή ορίζεται ως το ποσοστό κάθε πρόσθετης νομισματικής μονάδας, που διατίθεται για αποταμίευση αντί για κατανάλωση. Η ροπή προς αποταμίευση ή η καμπύλη αποταμίευσης συσχετίζει την αποταμίευση με το εισόδημα. Δεδομένου, ότι αυτό αποταμιεύεται είναι αυτό που δεν κατανalώνεται, οι ροπές προς αποταμίευση και κατανάλωση είναι σιαμαίες δίδυμες υπό την έννοια ότι: Αποταμίευση + Κατανάλωση = Διαθέσιμο εισόδημα

Τον καθορισμό των επιτοκίων, προκειμένου να προσελκυσθούν αποταμιεύσεις, πολιτική, που δεν απέδωσε τα αναμενόμενα, λόγω της λειτουργίας μεγάλης έκτασης παρατραπεζικής αγοράς.

Η ανωτέρω οικονομική πολιτική δρομολογήθηκε αμέσως σχεδόν μετά την κατάρρευση των κεντρικά σχεδιασμένων και κρατικοποιημένων οικονομιών των χωρών της Βαλκανικής, στοχεύοντας στην ομαλή μετάβαση στην οικονομία της αγοράς.

Β. Τράπεζες

Η λειτουργία του τραπεζικού συστήματος των Βαλκανικών χωρών σε συνθήκες κρατικού ελέγχου και πλήρους έλλειψης ανταγωνιστικού περιβάλλοντος στο προηγούμενο καθεστώς, καθυστέρησαν την όποια δήποτε εξέλιξη και ανάπτυξη των ελάχιστων πιστωτικών Ιδρυμάτων. Ο κανόνας στις χώρες αυτές ήταν η λειτουργία μίας κεντρικής εμπορικής Τράπεζας, μίας Τράπεζας εξωτερικού εμπορίου, μίας Τράπεζας καταθέσεων (Ταμειευτηρίου) και μίας Αγροτικής. Έτσι, το τραπεζικό σύστημα⁵ λειτουργούσε απλά ως μηχανισμός μεταφοράς πιστώσεων μεταξύ του κράτους και των πλήρως κρατικοποιημένων επιχειρήσεων:

Η Τράπεζα εξωτερικού εμπορίου δεν διέθετε συναλλαγματικά διαθέσιμα και περιορίζονταν στο διακανονισμό εμπορικών συναλλαγών, που γίνονταν στα πλαίσια του Συμβουλίου Οικονομικής Αλληλοβοήθειας (ΚΟΜΕΚΟΝ).

Η αγροτική Τράπεζα διακινούσε κεφάλαια μεταξύ των κρατικοελεγχόμενων αγροτικών συνεταιρισμών, οι οποίοι ουδεμία δυνατότητα παρέμβασης είχαν στην διαμόρφωση των τιμών των αγροτικών προϊόντων και οι συνθήκες ανταγωνισμού ήταν άγνωστες.

Μέσα σ' αυτό το οικονομικό κλίμα κάθε σκέψη για εκσυγχρονισμό του τραπεζικού συστήματος ήταν μη πραγματοποιήσιμη.

Η κατάρρευση των κρατικά σχεδιασμένων οικονομιών των Βαλκανικών χωρών βρήκε το τραπεζικό τους σύστημα με πολλά προβλήματα, επισφαλείς απαιτήσεις από χρηματοδοτήσεις προς τις μεγάλες κρατικές επιχειρήσεις, χωρίς εμπειρίες λειτουργίας σε κανόνες ανοιχτής αγοράς.

Η διάσπαση του κρατικοποιημένου τραπεζικού συστήματος αμέσως μετά την πολιτική αλλαγή, δημιούργησε μία σειρά από κρατικές Τράπεζες με διοίκηση και προσωπικό χωρίς παιδεία περί των τραπεζικών εργασιών, χωρίς εμπειρίες λειτουργίας σε συνθήκες ενδοτραπεζικού ανταγωνισμού και λειτουργίας των μηχανισμών της αγοράς.

Οι κρατικές Τράπεζες, που δημιουργήθηκαν την περίοδο αυτή έπρεπε να λειτουργήσουν και να εκσυγχρονισθούν σε συνθήκες κατακόρυφης πτώσης της εθνικής και βιομηχανικής, κατά κύριο λόγο, παραγωγής, δημιουργίας χιλιάδων ιδιωτικών οικονομικών μονάδων χωρίς εμπράγματα ασφάλειες και κεφαλαιακή επάρκεια, και άλλα πολλά προβλήματα.

5. Ο τραπεζικός τομέας της οικονομίας δεν είναι απλώς ένας τομέας παροχής υπηρεσιών. Οι υπηρεσίες του υποστηρίζουν την λειτουργία της οικονομίας, την κατανομή των αποταμιευτικών πόρων και την αναπτυξιακή προσπάθεια. Η υγιής ανάπτυξη του τραπεζικού τομέα έχει αναπόφευκτη αντίκλαση στην υγιή ανάπτυξη όλης της οικονομίας των χωρών σε μετάβαση.

Όλα αυτά δημιούργησαν μία χιονοστιβάδα προβλημάτων, που ανάγκασε πολλές Βαλκανικές κρατικές Τράπεζες ή να κλείσουν ή να συγχωνευθούν με άλλες Τράπεζες.

Την περίοδο αυτή προβληματικές Τράπεζες δεν υπάρχουν μόνο στο δημόσιο τομέα, αλλά και στον ιδιωτικό.

Σε ωρισμένες χώρες, όπως στη Ρουμανία και στη Βουλγαρία, ιδρύθηκαν πολλές ιδιωτικές Τράπεζες με την έναρξη των οικονομικών μεταρρυθμίσεων και το πέρασμα της οικονομίας στην περίοδο της μετάβασης. Οι Τράπεζες αυτές προσπάθησαν να αναπτύξουν γενικές τραπεζικές εργασίες αλλά ως κύριο έργο τους είχαν την άντληση κερδών από κρατικούς τίτλους και την χρηματοδότηση των μεγαλομετόχων τους χωρίς όριο.

Ωρισμένες από αυτές επιβίωσαν λόγω της δυνατότητά τους να αξιοποιούν την ευελιξία τους μέσα στη νεοδημιουργούμενη αγορά, άλλες όμως λόγω κακών χρηματοδοτήσεων και άνευ ορίου χορηγήσεων, χωρίς προηγούμενη ανάλυση της πιστοληπτικής ικανότητας των χρηματοδοτούμενων επιχειρήσεων, κατέρρευσαν. Σ' αυτή την εξέλιξη συνέβαλλε η έλλειψη ικανών στελεχών και εμπειριών, καθώς και η λειτουργία οργανωμένης παρατραπεζικής αγοράς, που δέχονταν καταθέσεις πάσης φύσεως με πολύ υψηλότερο επιτόκιο, από αυτό που προσέφεραν οι νόμιμα λειτουργούσες εμπορικές Τράπεζες.

Μέσα σ' αυτά τα προβλήματα και αδιέξοδα οι Βαλκανικές χώρες ξεκινούν μία σειρά από αποφασιστικές τραπεζικές μεταρρυθμίσεις. Η όλη προσπάθεια ξεκινά με την δημιουργία θεσμικού πλαισίου με βάση τα πρότυπα του τραπεζικού συστήματος των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε μία προοπτική ενοποίησης στο μέλλον των αγορών.

Οι μεταρρυθμιστικές τομές που έγιναν για τον εκσυγχρονισμό και την απελευθέρωση του τραπεζικού συστήματος από την κρατική κηδεμονία ήταν οι ακόλουθες:

Η δημιουργία ενός δυαδικού συστήματος που αποτελείται: Α. Από την Κεντρική Τράπεζα, και Β. Από τις εμπορικές Τράπεζες και λοιπούς εξειδικευμένους πιστωτικούς οργανισμούς. Η αποκλειστική αρμοδιότητα για την άσκηση της νομισματικής, πιστωτικής και συναλλαγματικής πολιτικής ανήκει στην κεντρική Τράπεζα.⁷ Είναι η μόνη αρμόδια για την έκδοση αδειών λειτουργίας νέων Τραπεζών, εγκατάσταση Υποκαταστημάτων Ξένων Τραπεζών και έχει την πλήρη ευθύνη για τον έλεγχο⁸ και την φερεγγυότητα των Τραπεζών. Στην κεντρική Τράπεζα ανατέθηκε η καταπολέμηση άμεσα του υπερπληθωρισμού, επακόλουθο της κατάρρευσης των εμπορικών και οικονομικών σχέσεων μεταξύ των κεντρικά σχεδιασμένων οικονομιών και την κατακόρυφη πτώση της παρα-

6. Σε ένα απελευθερωμένο τραπεζικό σύστημα, όπου επικρατεί ο ανταγωνισμός, εμφανίζεται η ανάπτυξη νέων προϊόντων και αυξάνεται συνεχώς η έκθεση των Τραπεζών σε κινδύνους αγοράς, αποκτά ιδιαίτερη σημασία και νέο περιεχόμενο η διαδικασία της εποπτείας των Τραπεζών.

7. Μόνον αν η Κυβέρνηση και η Κεντρική Τράπεζα συνεργασθούν, ώστε να θέσουν από κοινού τους μακροοικονομικούς στόχους θα υπάρξει βελτίωση της θέσης της Κεντρικής Τράπεζας και της Κυβέρνησης με θετικά αποτελέσματα για τις εξελίξεις στην οικονομία. De Haan, 1997.

8. Ο έλεγχος των Τραπεζών για να είναι αποτελεσματικός πρέπει να αναπτύσσεται σε τρία επίπεδα:

α. Στο εσωτερικό έλεγχο.

β. Την συλλογική αυτοεπόπτευση, που πραγματοποιείται σε διατραπεζικό επίπεδο με την πρωτοβουλία και συνεργασία των ίδιων των Τραπεζών.

γ. Η εποπτεία, η οποία ενεργείται από την δεσμοδετημένη εποπτική Αρχή, που είναι η κεντρική Τράπεζα. Τα χαρακτηριστικά αυτής της εποπτείας πρέπει να κατατείνουν στην ασφάλεια των συναλλαγών και στην ανταγωνιστικότητα του τραπεζικού συστήματος.

γωγής. Η Κεντρική Τράπεζα κάθε χώρας της Βαλκανικής δεν διέθετε ούτε την εμπειρία, ούτε τους κατάλληλους μηχανισμούς για την άσκηση ουσιαστικού ελέγχου.⁹ Αυτό στην πορεία βελτιώθηκε, τα τελευταία έτη ενισχύονται συνεχώς οι μηχανισμοί ελέγχου και οι εμπορικές Τράπεζες λειτουργούν με καθαρά ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια με στόχο την επίτευξη κερδών.

Διαγράφονται με αποφάσεις των Κυβερνήσεων ανεξόφλητα χρέη κρατικών επιχειρήσεων με την εξασφάλιση κρατικών τίτλων, απαλλάσσοντας έτσι μεγάλο αριθμό Τραπεζών από τον βραχνά των μεγάλων επισφαλών απαιτήσεων.

Εκδίδονται αποφάσεις κεντρικών Τραπεζών, που υποχρεώνουν τις Τράπεζες να εξασφαλίζουν την φερεγγυότητά τους, που θα διασφαλίζει τα συμφέροντα των συναλλασσομένων με αυτές.

Εκδίδεται απόφαση σχετικά με την κατάρτιση των ισολογισμών και αποτελεσμάτων χρήσης των Τραπεζών, με βάση συγκεκριμένα πρότυπα και τον έλεγχό τους από ανεξάρτητο σώμα Ελεγκτών. Αυτή η απόφαση εφαρμόστηκε στην πράξη μετά το 1998.

Με ειδικές ρυθμίσεις και αποφάσεις εξασφαλίστηκε στις ξένες Τράπεζες, που λειτουργούν ή θα λειτουργήσουν στις χώρες της Βαλκανικής, ίδιοι όροι ανταγωνισμού με τις εγχώριες (ήτοι δημιουργίας καταστημάτων, άσκησης κάθε είδους τραπεζικής εργασίας, συμμετοχής σε μεικτές Τράπεζες, πραγματοποίησης επενδύσεων).

Οι Κεντρικές Τράπεζες με αποφάσεις τους ενθαρρύνουν την εγκατάσταση ξένων Τραπεζών, αποβλέποντας στην προηγμένη τραπεζική τεχνογνωσία και στην υλικοτεχνική τους υποδομή, την οποία θα γνωρίσουν και αξιοποιήσουν και οι εγχώριες Τράπεζες.

Μέτρα για την αποτελεσματικότερη διοίκηση και οργάνωση των κρατικών Τραπεζών, με εκπαίδευση των εργαζομένων στις νέες τεχνολογίες, το τραπεζικό management, και την εισαγωγή στις συναλλαγές της υψηλής τεχνολογίας.

Προσπάθεια ιδιωτικοποίησης των περισσότερων Κρατικών Τραπεζών με την συνεργασία και συμμετοχή επιχειρηματιών και ξένων Τραπεζών.

Εκσυγχρονισμός του ταχυδρομικού Ταμειυτηρίου και ίδρυση εξειδικευμένων πιστωτικών Ιδρυμάτων στην αγροτική πίστη, στην καταναλωτική πίστη, στα στεγαστικά δάνεια, στις χρηματοδοτήσεις των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Αποφάσεις για ανάπτυξη της χρηματιστηριακής αγοράς και ενεργοποίησης των Τραπεζών στο νέο αυτό χώρο, ο οποίος παρουσιάζει έντονες καθυστερήσεις στις Βαλκανικές χώρες, που υστερούν χαρακτηριστικά σε σχέση με τις χρηματιστηριακές αγορές των πρώην ανατολικών χωρών της Κεντρικής Ευρώπης. Η καθυστέρηση αυτή δεν επέτρεψε στις Βαλκανικές Τράπεζες να αντλήσουν κεφάλαια για την πραγματοποίηση επενδύσεων επέκτασης και εκσυγχρονισμού.

9. Προϋποθέσεις για την υψηλή ποιότητα εποπτείας είναι:

α. Ο συντονισμός μεταξύ των τριών επιπέδων του ελέγχου, που αναφέρονται σε προηγούμενη υποσημείωση έτσι, ώστε να υπάρχει έγκυρη πληροφόρηση και σύγκλιση των κινήτρων των εποπτευομένων και των εποπτευόντων προς την κατεύθυνση της φερεγγυότητας, της αξιοπιστίας και της αναπτυξιακής πορείας και του εκσυγχρονισμού του τραπεζικού συστήματος.

β. Η εποπτεία της Κεντρικής Τράπεζας, πρέπει να αποφεύγει την γραφειοκρατική διαδικασία και την επιβολή υπερβολικού κόστους στις Τράπεζες για την συλλογή και διοχέτευση των πληροφοριών και να επιτυγχάνει τα επιθυμητά αποτελέσματα με την έγκαιρη διάγνωση προβλημάτων, με πορεία και στόχο την εξεύρεση λύσεων για τον εκσυγχρονισμό του συστήματος.

γ. Ο κεντρικός έλεγχος από την εποπτεύουσα Αρχή (Κεντρική Τράπεζα) δεν πρέπει να δημιουργεί ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα σε κάποιες Τράπεζες, είτε έμμεσα, είτε άμεσα, αλλά να λειτουργεί αποτελεσματικά για την πρόληψη των κρίσεων.

Το μέλλον της βαλκανικής τραπεζικής αγοράς είναι ευοίωνο με την προϋπόθεση ότι θα επιταχυνθούν οι διαδικασίες των ιδιωτικοποιήσεων και θα εφαρμοσθούν χωρίς παλινωδίες οι πολιτικές, που θα εξασφαλίσουν μεσομακροπρόθεσμα την ανάπτυξη της οικονομίας των χωρών της Βαλκανικής με πλήρη λειτουργία των νόμων της αγοράς.

Γ. Προτάσεις - Ζητούμενα σε θεσμούς και υποδομή

Η ομαλή πορεία για μία γρήγορη και επιτυχημένη μετάβαση στην οικονομία της αγοράς, των χωρών της Βαλκανικής, πρέπει να συνοδεύεται από εκείνη την μακροοικονομική πολιτική, που θα αξιοποιεί τα συγκριτικά πλεονεκτήματα μέσα στον ευρύτερο οικονομικό χώρο της Ενωμένης Ευρώπης των χωρών αυτών. Επίσης, πρέπει να ασκηθεί και η ακόλουθη οικονομική πολιτική:

Περιορισμός των δημοσίων ελλειμμάτων, με παράλληλη αύξηση των δημοσίων επενδύσεων, ως ποσοστού των συνολικών δημοσίων δαπανών. Έτσι, θα συγκρατηθούν τα επιτόκια εξασφαλίζοντας καλύτερες προϋποθέσεις χρηματοδότησης των ιδιωτικών σχεδίων επένδυσης.

Μεταβίβαση των κρατικών επιχειρήσεων σε Ιδιώτες, που θα συνοδεύεται από δέσμη μέτρων για ενθάρρυνση και των ιδιωτικών επιχειρήσεων σ' αυτού του είδους τις επενδύσεις. Αυτό θα βοηθήσει και στη μείωση του εξωτερικού χρέους.

Αύξηση με μέτρα της οριακής ροπής προς αποταμίευση για την χρηματοδότηση της παραγωγικής δραστηριότητας.

Διαμόρφωση θεσμικού πλαισίου για την προσέλκυση και προστασία των ξένων επενδύσεων.

Εφαρμογή της υψηλής τεχνολογίας στην παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών για την αναβάθμιση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας των παραγομένων προϊόντων.

Πλήρης αξιοποίηση της χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των διεθνών Οργανισμών σε έργα υποδομής.

Οργάνωση και ενίσχυση των χρηματιστηριακών αγορών, για την εισροή κεφαλαίων.

Όλοι οι τομείς της οικονομίας να λειτουργούν με καθαρά ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια, ώστε να επιβιώσουν οι αποδεδειγμένα βιώσιμες και ανταγωνιστικές επιχειρήσεις.

Πλήρης ανεξαρτησία των Κεντρικών Τραπεζών στην άσκηση της νομισματοπιστωτικής πολιτικής και του ελέγχου¹⁰ των εμπορικών Τραπεζών και των άλλων πιστωτικών ιδρυμάτων.

Εφαρμογή εξειδικευμένων πολιτικών για τις βιοτεχνίες και τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Λήψη και εφαρμογή όλων εκείνων των μέτρων, που θα ενισχύσουν την ιδιωτική οικονομία, συντελώντας άμεσα στον εξορθολογισμό των παραγωγικών δυνάμεων και στην ατορρόφηση μέρους της ανεργίας.

Η εφαρμογή των ανωτέρω θα οδηγήσει σε επιτάχυνση της οικονομίας ανάπτυξης και στη δημιουργία ενός σύγχρονου, υγιούς τραπεζικού συστήματος στις χώρες της Βαλκανικής απαραίτητων προϋποθέσεων για την μετάβαση των χωρών αυτών στην οικονομία

¹⁰ 10. Περισσότερα για το θεσμικό πλαίσιο των κανόνων εποπτείας και ελέγχου, που λαμβάνονται από διεθνές επίπεδο αναφέρονται στις αποφάσεις της αρμόδιας Επιτροπής της Βασιλείας (Banking Advisory Committee), όσον αφορά στο τραπεζικό σύστημα και στα πιστωτικά ιδρύματα, όπως επίσης και από την Διεθνή Οργάνωση Επιτροπών Κεφαλαιαγοράς (International Organization of Securities Commissions, IOSCO).

Ο.Α.Ε.Δ., ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ Κ.Π.Ε. ΑΘΗΝΩΝ
 ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
 Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΟΥ ΣΤΙΣ ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ
 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΑΙ Η ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΤΕΧΝΙΚΗ ΤΟΥ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ

Επιστημονικός Υπεύθυνος Καθηγητής
 Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ, 1993

της αγοράς. Εκτός όλων των ανωτέρω απαιτείται, ακόμη, ένας γενικότερος συντονισμός μεταξύ των Βαλκανικών χωρών, που θα υποστηρίζει και θα κατοχυρώνει σε θεσμικό και λειτουργικό επίπεδο τις επί μέρους πρωτοβουλίες.

Ο συντονισμός αυτός αναφέρεται κυρίως σε ζητήματα όπως:

1. Αξιοποίηση πόρων, κεφαλαίων και τεχνογνωσίας διεθνών χρηματοδοτικών οργανισμών, όπως η ΕΒΡΔ.

2. Επένδυση σε τηλεπικοινωνιακή πολιτική, που θα δικτυώσει σε πραγματικούς χρόνους ολόκληρο τον βαλκανικό οικονομικό χώρο.

3. Επίλυση θεσμικών προβλημάτων στις βαλκανικές χώρες, που αναστέλλουν την ειρυνή τραπεζική επέκταση, όπως ζητήματα πτωχευτικού δικαίου, ιδιοκτησιακής εξασφάλισης, διασυνοριακών κινήσεων κεφαλαίων, εγγυήσεις διασυνοριακών κινήσεων κεφαλαίων, εγγυήσεις διασυνοριακών χρηματοδοτήσεων.

4. Συνεργασία των Κεντρικών Τραπεζών των χωρών της Βαλκανικής.

5. Λειτουργική ενσωμάτωση και νομική κατοχύρωση εθνικών συστημάτων πληρωμών σε διασυνοριακή βάση, μεταξύ των χωρών της Βαλκανικής και της ευρύτερης περιφέρειας.

Έτσι, ο χρηματοοικονομικός τομέας στις οικονομίες αυτές θα αποτελέσει περιοχή μεγάλης ανάπτυξης, λόγω της προφανούς σημασίας του στην όλη διαδικασία της μετάβασης προς την οικονομία της αγοράς.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

AGHION Ph. and WENDY C. (1996): Restructuring Outcomes and the Evolution of Ownership Patterns in Central and Eastern Europe: Economics of Transition, Vol. 4 (October), pp. 371-88.

BLANCHARD O. (1996): Theoretical Aspects of Transition: American Economic Review Papers and Proceedings, May 1996, pp. 117-122.

BLOEM, A., COTTERELL P. and TERRY C. (1996): National Accounts in Transition Countries: Distortions and Biases: IMF Working Paper WP/96/130, November 1996.

National Bank of Romania: Annual report, 1991-98.

National Bank of Bulgaria: Annual report, 1993-99.

International Monetary Fund: Analytical reporting of Bulgaria. 5th edition.

European Bank for Reconstruction and Development. A.R., 1995-98.

European Union: Economic Review of Balkan, 1992.

Balkan Universal Bank: A.R., 1994, 1995, 1996, 1997, 1998.

DE HAAN, J.: The European Central Bank: Independence accountability and strategy. 1997.

G. PETRAKOS (1997): The Regional Structure of Albania, Bulgaria and Greece: Implications for Cross-Border Cooperation and Development: European Urban Studies, Vol. 4, No. 3, pp. 193-208.